N. Raos*
Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada
Ksaverska cesta 2, p.p. 291
10 001 Zagreb

Ključne riječi

Tuži mi se jadan naš mladi umjetnik, a evo zašto. Osnovao je udrugu koja bi trebala okupljati mlade, još neafirmirane likovne umjetnike, poglavito one koji se služe digitalnom tehnologijom. I tu nije bilo problema. Ukratko, okupio je svoje kolege, napravio svoju i njihovu mrežnu stranicu, a onda zatražio potporu od Ministarstva kulture. Nije ju dobio. "Prvo sam se naznojio da ispunim sve moguće i nemoguće upitnike", tuži mi se, "premda bi se sve dalo izreći u pet riječi – a sve za ništa." A sve je za ništa, sada je i njemu jasno, zato što nije prikazao ciljeve udruge onako kako bi ih htjeli vidjeti u ministarstvu. Jer što znači da je cilj udruge unaprjeđenje umjetnosti i afirmacija mladih umjetnika? "Drugi put ću napisati da nam je cilj borba za vrijednosti civilnog društva, poput ravnopravnosti žena", nastavi posve ozbiljno. Bilo bi dobro da učlane nekog crnca ili Sirijca, sada mi pada na pamet, pa ću mu to reći prvom prilikom kad se vidimo.

Prvo što u toj priči vidim je nedostatak vizije. Ravnopravnost žena bila je jedna od temeljnih odrednica komunističkog pokreta. Komunisti su s ponosom isticali kako su se žene, partizanke, borile rame uz rame sa svojim muškim drugovima, partizanima, i tako se izborile za svoju ravnopravnost. Postojao je i Antifašistički front žena (AFŽ), koji je 1953. prerastao u Savez ženskih društava Jugoslavije. Kao dijete sjećam se dva prekrasna bijela parobroda – *Partizanke* i *Proleterke*, kao svojevrsni dokaz ravnopravnosti žena u antifašističkoj i klasnoj borbi. No to ne ide u glavu birokratima iz Bruxellesa. Oni ne mogu shvatiti kako neravnopravnost spolova proizlazi iz vjerskog, prije svega islamskog fundamentalizma, a ne iz totalitarizma kao takvog. Nije im jasno ni kako u nas nisu najveći problem djeca s Downovim sindromom, nego djeca siromašnih, nezaposlenih roditelja koji im ne mogu priuštiti doručak u školi. Birokratska pamet ne ide tako daleko, razumije se. Nije na birokratu da analizira društvene probleme, potrebe i zahtjeve ljudi, nego da pregledava podneske. I što u njima vidi? Vidi ključne riječi.

Blagodat ključnih riječi prvi sam put iskusio sa svojim prvim znanstvenim radom. Bilo je to slabo djelce, i po metodologiji i po rezultatima. Ali imalo je nešto, imalo je ključnu riječ – *epimeric amino acids*. Epimerne aminokiseline, izoleucin i treonin, imaju naime veze s metaboličkim bolestima – i gle čuda! Kako u ono doba nije bilo elektroničke pošte, običaj je bio da se autoru pošalje zahtjevnica – dopisnica s otisnutim tekstom u koju je trebalo samo upisati naslov rada. Stiglo ih je gotovo dvije stotine! Još ih i danas čuvam.

Eto, tako se povećava čitanost radova, tako se dobivaju projekti. Nema veze što je moj rad bio rad iz čiste teorijske kemije, što nije imao nikakve veze s metabolizmom izoleucina i treonina, a još manje s metaboličkim bolestima – glavno je da je bio čitan, a ponegdje i citiran. Slično je i bilo i s preglednim radom "Estimation of stability constants of coordination compounds using models based on topological indices". Malo se ljudi bavi teorijskim modelima za predviđanje konstanti stabilnosti kompleksnih spojeva, a praktički nitko za to ne rabi topološke indekse, no bitne su ključne riječi iz naslova. Prije svega je tu riječ *estimation* koja se može dvojako shvatiti. Može se razumjeti u smislu u kojem se koristi u radu, predviđanje iz teorijskog modela, ali i onako kako se u njemu ne koristi – izračunavanje iz eksperimentalnih podataka. No to ne zna onaj tko od članka vidi samo naslov. Ne zna ni onaj tko ga citira – jer i taj je pročitao samo naslov, a rad je naveo samo da bi recenzent vidio kako autor prati stručnu literaturu.

Pa kad tako čitaju znanstvenici, kako tako ne bi čitali činovnici u ministarstvu i drugim institucijama građanskog društva? Što taj i takav razumije kad ne razumije ni onaj tko piše projekt? To govorim ozbiljno. Pri tome mislim na kolegicu koja je dobila projekt za istraživanje intoksikacije arsenom u našoj populaciji. Pitam je što zna o toksikologiji arsena. Ne zna ništa. Ne zna primjerice da se čovjek, zahvaljujući crijevnim bakterijama koje metaboliziraju arsenate, može priviknuti na velike doze tog otrova, bilo da ga prima iz hrane i vode ili da pak uzima preparate arsena "radi jačanja", kako se nekoć činilo. Onda je pitam u kojim našim vodama ima arsena. Pojma nema. Ne zna ni to je li netko u nas mjerio arsen u vodi za piće. A da upita geologe, predlažem joj. Ona ne zna što bi na to rekla. "Arsen ne pada s neba, nego nastaje geološkim procesima, onima pri kojima nastaju željezne, bakrene i olovne sulfidne rude", tumačim joj iz svog oskudnog znanja geologije, no siguran sam da bi znalcu bilo sve jasno samo da pogleda geološku kartu. No to njoj nije važno, a još je manje važno onima koji su projekt odobrili: arsen je ključna riječ, riječ koja otvara sva vrata baš poput magijskih formula "abrakadabra" i "sezame, otvori se".

"Dovoljno razvijena tehnologija ne može se razlikovati od magije", rekao je Arthur Clarke. No tu njegovu misao možemo razumjeti i drugačije. Dovoljno razvijena tehnologija i sama postaje magijom, naravno onda kada se njome služe ljudi koji je ne razumiju. Tako činovnici u ministarstvu postaju svećenici, a mi dolje – znanstvenici – njihovi smjerni sljedbenici.

* Dr. sc. Nenad Raos
e-pošta: raos@imi.hr